

O plnoletosti časopisu Cargo a životních tématech Zdeňka Salzmann

Zdeněk Uherek

Vydáváme letos 18. ročník časopisu a rád bych napsal, že je Cargo 18 let. Je to ale sporné. Možná, že je starší. První Cargo vyšlo v roce 1998. Toto Cargo ale nebylo počítáno jako ročník a ročník 1 je uveden teprve na Cargo vyšlém v roce 1999. Pokud by Cargo vycházelo každoročně, měli bychom tedy nyní 22. ročník.

Strategie časopisu i způsob jeho publikování se od jeho počátků změnily. První ročníky vycházely pouze v listinné podobě a neměly žádnou systematickou distribuci. Jeho cílem, jak píše Jakub Plášek v editorialech k prvním číslům, tehdy bylo, kromě odborné diskuse, též vyplňovat informační vakuum v rámci studia našeho oboru zprostředkováním nejzajímavějších příspěvků „z aktuálních čísel zahraničních odborných časopisů“ (Plášek 1998: 2).

Cargo rychle nabývalo standardů odborných periodik. V jeho dlouhodobou životaschopnost ale řada lidí nevěřila zejména proto, že nemělo institucionální zázemí. Když jsem se jako tehdejší zástupce ředitele Etnologického ústavu AV ČR o časopisu pochvalně zmínil tehdejšímu šéfredaktorovi nejstaršího etnologického časopisu v Čechách, Českého lidu, Zdeňkovi Hanzlovi (s nímž jsem byl jinak dobrý kamarád), označil Cargo výsměšně jako „řev septimy“. Zařadil ho tak na úroveň amatérských středoškolských studentských časopisů. Předpokládal jeho zánik s okamžikem, kdy jeho zakladatelé dostudují. Že se tak nestalo, je i z toho důvodu, že řada jeho zakladatelů zůstala i nadále v oboru, viděla smysl ve vedení odborného dialogu na stránkách odborných časopisů a uvědomovala si, že by zastavenou kontinuitu mimo jiné též částečně znehodnotila svoji dosavadní práci. Tvůrci Carga vytvořili společnost Cargo Publishers a pokračovali ve vydávání na soukromé bázi. Ani to by ale asi časopis nezachránilo, kdyby ho hned po svém založení nepřevzala Česká asociace pro sociální antropologii (CASA). Časopis tak získal institucionální zázemí a dotaci od Rady vědeckých společností, kam CASA vstoupila. Jako tehdejší předseda CASA jsem o tento časopis velmi stál a zájem

o něj byl i v blízké cizině. Na jeho vydávání pod hlavičkou CASA přispěla prostřednictvím tehdejšího předsedy Martina Kanovského krátce po svém založení Slovenská asociace pro sociální antropologii a z textů, které od té doby v časopisu vyšly, vidíme, že o časopisu má povědomí v podstatě celý antropologický svět (vyjmenovávat, kde všude jsou autoři alokováni, snad ani nemá cenu – nejdále je pravděpodobně Nový Zéland). Publikování Carga v elektronické podobě a jeho celosvětová dostupnost z něho dělá jeden z nejvýznamnějších komunikačních prostředků, který CASA a česká antropologie má.

Diskuse o podobě časopisu je proto významná a asi bude permanentní. Souvisí s postavením sociální a kulturní antropologie v Česku, s tím, zda se chce prezentovat jako samostatná disciplína, do jaké míry se jednotliví antropologové působící v ČR zde také cítí institucionálně zakotvení a v neposlední řadě také na nejrůznějších vnějších tlacích, jakými jsou dotační politiky ve vazbě k veřejným financím. Existence hmatatelných důkazů o aktivitách vědní disciplíny, jakými jsou vědecké výsledky, absolventi vysokých škol a jejich další působení ve veřejném prostoru a publikování světově uznávaných textů, jsou jedněmi ze základních podmínek pro veřejné financování, které se odehrává především na národní úrovni.

Na jedné z redakčních rad předcházejících vydání tohoto dvojčísla jsme probírali návrh na upomenutí si, že dne 10. 5. 2021 zemřel v americké Sedoně v Arizoně ve věku 95 let významný lingvistický antropolog Zdeněk Salzmann. Společenská kronika je u standardních vědeckých časopisů málo obvyklá, a proto redakční rada navrhla, abych vzpomínku začlenil do editoria. Jde to snadno. Právě Zdeněk Salzmann byl jedním z antropologů, kteří pomáhali, po svém působení v zahraničí do roku 1989, vyplnit informační vakuum v českém prostředí 90. let 20. století stejně jako Cargo. Narodil se 18. října 1925 a byl pamětníkem Pražského lingvistického kroužku, který navštěvoval ještě jako gymnazista a po válce jako student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v oboru obecná lingvistika, angličtina. Do USA odešel v roce 1947 na pozvání World Students Service Fund, aby zde uskutečnil sérii přednášek o válce v Evropě. Při té příležitosti požádal o studijní pobyt na Indiana University v Bloomingtonu. Získal ho na základě doporučení svého učitele profesora Skaličky a profesora Romana Jakobsona, který tehdy již působil na New School for Social Research v New Yorku. Spojené státy se pak staly Zdeňkovi (Dennymu) Salzmannovi hlavním působištěm na celý život, přestože po roce 1989, dokud mu síly stačily, pravidelně přijížděl přednášet i do České republiky.

Pravděpodobně nejvýznamnější aktivitou Zdeňka Salzmannova věnovanou české antropologii byla, kromě řady drobnějších článků a mnoha přednášek, spolupráce na jeho překladu učebnice lingvistické antropologie *Jazyk, kultura, společnost*,

kteřá vyšla jako suplement časopisu Český lid, rok před vydáním prvního čísla časopisu Cargo (Salzmann 1997). Velkou zásluhu na publikaci této knihy, kterou dodnes používám při výuce Úvodu do sociální antropologie má právě zmiňovaný šéfredaktor Zdeněk Hanzl, který Cargo nedával šanci k přežití.

Přestože se jednalo o významný publikační počín, není tato učebnice ústředním bodem Salzmannovy tvorby. Možná, že by dnes již ani nebyla překládána, přestože se jedná o dodnes používanou učebnici, Salzmann ji celý život doplňoval, získala spolutvůrce a v roce 2018 měla již 7. vydání (Stanlaw, Adachi, Salzmann 2018). Pravděpodobně bychom ji studentům navrhli ke stažení a nechali ji číst v angličtině stejně, jako bychom nepřekládali do Carga texty z jiných časopisů. V 90. letech jsme však žili v jiné době, a i možnosti k získání informací byly jiné. Salzmannovým ústředním bodem bádání však nebyly obecné principy lingvistické antropologie, ale jazyky nativní Ameriky a mezi nimi měl pro Salzmannu nejvýznamnější místo jazyk Arapahů, skupiny, kde dělal první terénní výzkum, a ke kterému sestavil gramatiku publikovanou jako svou dizertační práci. Na téma lingvistické antropologie a jazyků nativních obyvatel Ameriky publikoval Salzmann stovky prací. Jejich výběr sestavil se Zdeňkem Hanzlem u příležitosti svých 80. narozenin (Salzmann, Hanzl 2005). Laudatio mu k tomu napsal Josef Kandert (Kandert 2005). Některé jeho publikace jsem ve výročních textech též referoval já (Uherek 2020).

Jako řada jeho kolegů pracujících se zanikajícími jazyky Zdeněk Salzmann svou činností nejen přispěl vědeckému poznání, ale i tomu, aby tyto jazyky neupadly zcela v zapomnění a aby se prodloužila jejich aktivní existence. Ta může pokračovat jen tím, že se tyto jazyky budou v komunikaci používat. V roce 2010 napsal Salzmann pro časopis Historická antropologie článek *Jak jazyky vymírají nebo ztrácejí na životnosti a do jaké míry je možné je udržet při životě*, kde svůj úhel pohledu na celý proces objasňuje. Říká zde, že když se „hovoří o stavu životnosti jazyků světa, je na místě rozlišovat několik jejich stupňů: bezpečný, životaschopný, potenciálně ohrožený, ohrožený, vážně ohrožený, vymírající a mrtvý.“ (Salzmann 2010: 76) Důvodů ohrožení jazyka vyjmenovává velmi mnoho. Symptomů ohrožení uvádí naopak jen velmi málo. Jazyk se přestává předávat jako mateřský jazyk a přestává se aktivně používat. Ztrácí se jeho kontinuita jako živého nástroje komunikace. A ještě před zánikem může též nastat negativní postoj k vlastnímu rodnému jazyku nebo tak zvaná folklorizace, čili jeho užívání „jen pro zcela nezávažné účely“ (Salzmann 2010: 77).

Škálu ohrožení jazyka ze Salzmannova textu lze použít pro velmi mnoho témat. Pokud bychom ji aplikovali na téma sociální antropologie jako oboru, asi bychom museli za současné globální situace konstatovat, že stav „bezpečný“ bychom našli nikde na světě. Pro střední Evropu se stavu „životaschopný“ však Česká

republika přibližuje možná více, než mnohé jiné sousední státy. Je tomu mimo jiné i proto, že si vybudovala životaschopnou institucionální základnu, vyučuje se ve školách, je financována z veřejných prostředků a má i profesní organizaci, která dává nejen svým členům, ale i širší veřejnosti k dispozici časopis Cargo, jež nyní dosahuje plnoletosti. Není to Cargo jen pro členy, je to služba antropologické obci jako celku a platforma též pro ty její části, kde se sociální a kulturní antropologie dostává do ohrožení a málo se komunikuje nebo dochází, slovy Zdeňka Salzmann, k její folklorizaci. Tím, že Cargo přestalo být v očích pochybující veřejnosti „řevem septimy“, stalo se vážnější, formálnější a přesahuje dosahem své zakladatele a je připraveno se zařadit do prestižní skupiny časopisů, které nejsou publikovány komerčními společnostmi, ale udržuje si svou vědeckou nezávislost díky České asociaci pro sociální antropologii, dotaci z veřejných financí, práci redakční rady, jejích spolupracovníků a autorů a recenzentů, kteří časopisu důvěřují.

Literatura

- Kandert, Josef. 2005. Životní výročí profesora Zdeňka Salzmann. *Český lid* 92 (3): 225–227.
- Plášek, Jakub. 1998. Slovo úvodem. *Cargo* 1: 2.
- Salzmann, Zdeněk. 1997. *Jazyk, kultura, společnost: úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
- . 2010. Jak jazyky vymírají nebo ztrácejí na životnosti a do jaké míry je možné je udržet při životě. *Historická sociologie* (2): 75–84.
- and Zdeněk Hanzl. 2005. Výběrová bibliografie. *Český lid* 92 (3): 227–230.
- Stanlaw, James, Nabuko Achi and Zdeněk Salzmann. 2018. *Language, Culture, and Society: An Introduction to Linguistic Anthropology*. New York: Routledge. 7th edition.
- Uhrek, Zdeněk. 2020. Zdeněk Salzmann 95 let. *Národopisná revue* 30 (4): 334.

About the Maturity of the Cargo Journal and the Lifelong Topics of Zdeněk Salzmann

Zdeněk Uherek¹

This year, we are publishing the 18th volume of the journal, and I would like to say that Cargo is 18 years old. But I realize that it is debatable. It may be older. The first Cargo was published in 1998. However, this Cargo was not counted as the 1st volume, and volume 1 is imprinted on the Cargo released in 1999. If Cargo was published annually, we would now have 22 volumes.

The journal strategy and the way it was published have changed since its inception. In the first years of its existence, the journal was published only in printed paper form and had no systematic distribution. Its goal, as Jakub Plášek writes in the editorial of the first issue, was, in addition to generating academic discussion, to also fill the information vacuum by mediating the most interesting contributions “from current issues of foreign academic journals” (Plášek 1998: 2).

However, Cargo was rapidly acquiring the standards of an academic periodical. Still, many people did not believe in its long-term viability, mainly because Cargo did not have an institutional home. I remember that as the then Deputy Director of the Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences and I once praised the journal to Zdeněk Hanzl (with whom I was otherwise a good friend), the Editor-in-Chief of the oldest ethnological journal in Bohemia, *Český lid*, who responded by derisively describing Cargo as “*Řev septimy*” (Roar of the Septima).² He thus placed it on the level of an amateur high school student magazine, assuming its demise at the moment its founders would graduate. It did not happen because many of the students around the journal remained in the academia, saw meaning in conducting a professional dialogue on the pages of an

¹ Many thanks to Professor Hana Červinková for valuable comments.

² Class of the seventh grade of an eight-year secondary school.

academic journal, and realized that discontinuation would also partially devalue their current work. They launched Cargo Publisher's corporation and continued to publish the journal on a private basis. But even that would probably not have saved the journal if the Czech Association for Social Anthropology (CASA) had not taken it over immediately after its establishment. The journal thus received an institutional home and also a subsidy from the Council of Scientific Societies, which CASA joined. As the then president of CASA, I was keen on publishing the journal and received encouragement from different institutions. The Slovak Association for Social Anthropology financially contributed to its publication under the CASA banner through the then chairman Martin Kanovský shortly after its establishment. From texts that have been published in the journal since then, we see that the journal is known throughout the world of anthropology, showing global spread of authorship. The publication of Cargo in an electronic form increased its availability, making it one of the most important means of communication that CASA and Czech anthropology has.

The discussion about the format, content and role of the journal has accompanied Cargo since its inception and has been linked to the position of social and cultural anthropology in the Czech Republic, its status as an independent discipline as well as financial status. The existence of tangible evidence of the activities of the discipline, such as academically recognized research results, university graduates and their further work in public space and the publication of world-renowned published texts in the disciplines' own journals is one of the basic conditions for public funding, which takes place mainly at the national level.

At one of the editorial boards preceding this double issue, we discussed a proposal to commemorate the passing on May 10, 2021, of a prominent linguistic anthropologist Zdenek Salzmann (he died in Sedona, Arizona, USA, at the age of 95). As Cargo does not publish In Memoriam, the Editorial Board suggested that I include remembrance in the editorial to this issue. It was an easy task. Zdeněk Salzmann was one of the anthropologists who helped fill the information vacuum in the Czech milieu of the 1990s, a role also played by Cargo itself, as well as several other prominent Czech anthropologists who had worked abroad until 1989.

Salzmann was born on October 18, 1925, and was a witness to the Prague Linguistic Circle, which he attended first as a grammar school student during WWII, and then after the war as a student of general linguistics and English at the Faculty of Arts of Charles University. He left for the United States in 1947 at the invitation of the World Students Service Fund to give a series of lectures about the war in Europe. On that occasion, he applied for a study stay at Indiana University in Bloomington. He was admitted on the recommendations

of his teacher, Professor Skalička, and former Prague Linguistic Circle member, Professor Roman Jakobson, who was already working at the New School for Social Research in New York having left the Czech lands before WWII. The United States then became Zdeněk (Denny) Salzmänn's central place of work and life, although after 1989, as long as his strength sufficed, he regularly came to the Czech Republic as a visiting lecturer.

Probably the most important activity of Zdeněk Salzmänn devoted to Czech anthropology was, in addition to many smaller articles and lectures, cooperation on the translation of his textbook in linguistic anthropology *Language, Culture, Society*, published as a supplement to the *Český lid* journal a year before the first issue of *Cargo* (Salzmänn 1997). *Český lid*'s Editor-in-Chief, Zdeněk Hanzl, who declared that *Cargo* had no chance of surviving, put much effort into publishing this book, which I still use in my introductory classes in social anthropology.

Although it was an important publication deed, this textbook is not the focal point of Salzmänn's work. Perhaps it would not even be translated today, even though it should be said that the textbook is still in use and Salzmänn supplemented it all his life, inviting new co-editors and authors (its 7th edition was published in 2018) (Stanlaw, Adachi, Salzmänn 2018). Instead of translating, we would now probably suggest that students read it in English, just as we would not translate texts from other journals to be published in *Cargo*. In the 1990s, however, we lived in different times, and the possibilities for obtaining information were different.

The focal point of Salzmänn's work was not the general principles of linguistic anthropology but the languages of Native America. Among them, Salzmänn's most prominent interest was in the language of the Arapaho, the group where he did his first field research based on which he compiled a grammar published as his dissertation. Salzmänn has published hundreds of texts on the native languages of America. The selective bibliography of his work was compiled with the help of Zdeněk Hanzl on his 80th birthday (Salzmänn, Hanzl 2005). The *Laudatio* was written for him by Josef Kandert (Kandert 2005). I also reported some of his publications in the texts of his later milestone birthdays (Uherek 2020).

Like many of his colleagues working with disappearing languages, Zdeněk Salzmänn's activities not only contributed to scientific knowledge but also helped these languages not to fall completely into oblivion and sometimes prolonged their active existence. Languages can only survive by their use in communication. In 2010, Salzmänn wrote an article *How languages die or lose their longevity and to what extent it is possible to keep them alive* for the journal *Historická antropologie* (Historical Anthropology). In the text, he clarifies his point of view, arguing that "when we speak about the state of life of the world's languages, it is appropriate to distinguish several degrees: safe, viable, potentially endangered, endangered,

seriously endangered, extinct and dead.” (Salzmann 2010: 76) Salzmann lists many reasons for the threat to a language. On the other hand, he provides only a few symptoms that indicate a threat. The language ceases to be transmitted as the mother tongue and is not actively used. Its continuity as a living tool of communication is lost. Moreover, even before its demise, a negative attitude to it among the language speakers is frequently indicated or so-called folklorization, i.e., its use “only for completely insignificant purposes” (Salzmann 2010: 77).

The language threat scale from Salzmann’s text can be used for many topics. If we apply it to the field of social anthropology, we will probably have to state in the current global situation that we would not label a “safe” level anywhere in the world. However, for Central Europe, the Czech Republic is perhaps closer to the “viable” level than many other neighbouring countries. It is partly because social anthropology has built a viable institutional base, is taught in schools, is publicly funded, and has a professional organization with its own journal which is now coming of age. *Cargo* is a service to the anthropological community as a whole and also a platform for those parts of the academia where social and cultural anthropology is in danger or, in the words of Zdenek Salzmann, where its folklorization is taking place. *Cargo* has ceased to be the “Roar of the Septima” in the eyes of the doubtful public. It has transcended its humble beginnings, becoming a serious and formal publication outlet on the brink of joining the prestigious group of journals not published by commercial companies who maintain their scientific independence. In case of *Cargo*, this is thanks to the support of the Czech Association for Social Anthropology, grants from public finances, the work of the editorial board, its collaborators, authors, thematic issue editors and reviewers who trust and are dedicated to the journal.

References

- Kandert, Josef. 2005. Životní výročí profesora Zdeňka Salzmann. *Český lid* 92 (3): 225–227.
- Plášek, Jakub. 1998. Slovo úvodem. *Cargo* 1: 2.
- Salzmann, Zdenek. 1997. *Jazyk, kultura, společnost: úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
- . 2010. Jak jazyky vymírají nebo ztrácejí na životnosti a do jaké míry je možné je udržet při životě. *Historická sociologie* (2): 75–84.
- and Zdeněk Hanzl. 2005. Výběrová bibliografie. *Český lid* 92 (3): 227–230.
- Stanlaw, James, Nabuko Achi and Zdenek Salzmann. 2018. *Language, Culture, and Society: An Introduction to Linguistic Anthropology*. New York: Routledge. 7th edition.
- Uherek, Zdeněk. 2020. Zdeněk Salzmann 95 let. *Národopisná revue* 30 (4): 334.